

РЕЗОЛЮЦІЯ
Ради Комітету з процесуального права
Асоціації правників України

Прийнята 06 серпня 2020 року,
у місті Києві, Україна

28 липня 2020 року Голова Виконавчого комітету реформ Міхеїл Саакашвілі презентував концепцію судової реформи, підготовлену Офісом простих рішень та результатів (далі – «Офіс»), а також закликав до обговорення презентованих пропозицій.

Беручи до уваги роль Асоціації правників України, як найбільш чисельної всеукраїнської громадської організації, яка бере участь у розбудові правової держави,

зважаючи на активну участь Асоціації у судовій реформі,

виражаючи свою громадянську позицію та будучи потужним голосом правничої громади,

Комітет з процесуального права бажає долучитися до широко обговорення концепції судової реформи України.

Запропоновані ініціативи Офісу простих рішень та результатів щодо:

- **ліквідації Конституційного Суду України,**
- **злиття адміністративних, господарських і загальних судів,**
- **створення нових судів з невизначеними функціями,**
- **значного зменшення кількості суддів Верховного Суду,**
- **ліквідації Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України,**

на нашу думку, суперечать Конституції України, є неефективними для покращення судоустрою та судочинства в умовах сьогодення та несуть ризику порушення Україною зобов'язань щодо забезпечення незалежності судової влади згідно зі стандартами Ради Європи та Європейського Союзу, взятих на себе відповідно до Висновку № 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також зобов'язань щодо забезпечення права на справедливий суд відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Зокрема:

1. **Постійне реформування судової системи після кожної зміни політичної влади є порушенням принципу незалежності та є недопустимим**

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ В 2020 РОЦІ

ПАРТНЕРИ

ЕКСКЛЮЗИВНИЙ ПАРТНЕР – БАНК

КУШНІВ, ЯКІМЧУК ТА ПАРТНЕРИ
БІЗНЕСОВА СІМ'Я

В Україні зберігається тенденція реформування судової системи щоразу, як змінюється політична влада в державі. Такі дії можна розцінювати ніщо інше, як намагання кожної наступної політичної еліти здійснити вплив на судову владу, тим самим обмеживши її незалежність.

Венеціанська комісія у Висновку №969/2019 щодо змін до законодавчих актів, які регулюють статус Верховного Суду та органів суддівського врядування наголошує, що «існує чіткий зв'язок між стабільністю судової системи та її незалежністю. Довіра до судової влади може зростати лише в рамках стабільної системи. Хоча судові реформи в Україні вважаються необхідними для підвищення довіри громадськості до органів судової системи, стійка інституційна нестабільність, коли реформи слідує за змінами політичної влади, також може бути шкідливою для довіри суспільства до судової влади як незалежної та неупередженої інституції».

Вказаний висновок Венеціанської комісії стосується також попередньої ініціативи зменшення суддів Верховного Суду з 200 до 100 відповідно до Закону № 193-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування», який в подальшому у вказаній частині був визнаний неконституційним Конституційним Судом України.

Стабільність системи правосуддя, наявність гарантій для суддів щодо збереження їхнього статусу навіть у часи політичних змін - це ті фактори, які безумовно визначають незалежність суддів, дозволяють суддівському корпусу почувати себе впевнено, приймаючи справедливі і законні рішення. Саме стабільність і захищеність спонукають триматися добросовісності, не зраджувати принципам судді, незважаючи на широкомасштабні зміни в суспільстві.

За таких обставин чергова ініціатива зменшення суддів Верховного Суду, ліквідації Конституційного Суду України, ліквідації господарських та адміністративних судів може бути розцінена як прояв політичного впливу на судову систему.

2. Хибне уявлення про актуальні проблеми судової системи України

З презентації Офісу складається враження, що проблеми в українській судовій системі полягають у структурній площині: «забагато судів – забагато проблем».

У той же час будь-яке серйозне дослідження проблем судочинства в Україні, зокрема [проведене](#) експертами Європейського Союзу під егідою програми «Право Justice», зазначає серед основних перешкод для ефективного здійснення судочинства: недостатню професійну підготовку суддів та адвокатів, великий дефіцит кадрів у судах, погане матеріально-технічне забезпечення суддів, зловживання заходами притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, консервативність процесуального законодавства і відсутність авторитетних практичних вказівок щодо його застосування.

Кількість судів і їх інстанційна ієрархія (до прикладу, Вищий адміністративний суд замість Касаційного адміністративного суду), яким стільки уваги приділив Офіс, насправді не мають визначального впливу на доступ до правосуддя і його якість.

3. Порушення права на справедливий суд через недотримання розумних строків розгляду справи у зв'язку з таким:

3.1. Поглиблення кризи кадрового суддівського голоду.

За останніми повідомленнями Ради суддів України станом на червень місяць 2020 року всі без винятку суди в Україні потребують понад 2000 суддів. Тобто недоукомплектованість суддівського корпусу складає більше 30%. Це призводить до масового порушення розумності строків розгляду справ, а в багатьох випадках взагалі до неможливості розгляду.

Крім того, за оцінками багатьох експертів, кількість суддів в Україні не відповідає потребам сучасного суспільства, в якому Право і Закон грають дедалі більшу роль. Насправді оптимальна кількість суддів в Україні набагато перевищує встановлену на даний час штатну кількість суддів.

Ліквідація Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, які відповідають за формування суддівського корпусу, лише поглибить зазначену кризу.

Не заперечуючи необхідність реформування Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Державної судової адміністрації України (за умови збереження їх незалежності), наголошуємо на тому, що будь-які інституціональні зміни цих органів можливі лише за умови створення за європейськими стандартами процедур формування їх членів, забезпечивши прозору перевірку доброчесності та професійної етики авторитетними українськими та європейськими правниками.

3.2. Можливий колапс всієї системи правосуддя.

Однчасна ліквідація майже всіх існуючих судів в Україні та створення нових призведе до тимчасового припинення роботи судової системи. Крім того, після поновлення здійснення правосуддя, розгляд всіх справ розпочнеться спочатку.

Несвоєчасне правосуддя за своїми наслідками тотожне відсутності правосуддя взагалі.

4. Ліквідація спеціалізованих судів не відповідає загальносвітовим тенденціям по покращенню якості правосуддя.

Функціонування паралельно з загальними судами спеціалізованих – це загальносвітова норма побудови системи судоустрою.

Існують сфери правовідносин, правове регулювання в яких настільки складне та специфічне, що вимагає вищого ступеня спеціалізації. Банкрутство, корпоративні спори, спори в сфері конкуренції, податкові спори тощо вимагають не лише поглиблених знань у відповідній галузі права, а й розуміння особливостей функціонування сфери.

Саме тому існування спеціалізованих судів в Україні – це об'єктивна необхідність. Більше того, вони продемонстрували свою ефективність.

Ми зауважуємо, що сам Офіс пропонує створити чи залишити окремі спеціалізовані суди – Вищий суд з питань інтелектуальної власності, Вищий антикорупційний суд, Вищий адміністративний суд, – заперечуючи при цьому спеціалізацію судів як таку. Ця непослідовна і нелогічна позиція іде врозрід як із загальносвітовими тенденціями, так і з [рекомендаціями](#) авторитетних європейських експертів, спеціально розробленими для України.

Аргументація запропонованих змін не дає відповіді на питання, яким чином ліквідація спеціалізованих судів підвищить якість правосуддя та полегшить доступ до правосуддя.

Комітет вкотре наголошує на терміновості вирішення критичної ситуації з фінансуванням судової системи та недопустимості тиску на судову незалежність шляхом впливу на фінансове забезпечення судів та суддів.

Фінансове забезпечення судової системи на даний час в катастрофічному стані. Відсутність коштів для поштових відправлень і наявність боргів за послуги Інтернет – це реалії сьогодення. Це на додаток до відсутності в багатьох судах нормальних умов для роботи суддів та адвокатів, таких як належним чином обладнані вбиральні, кімнати для ознайомлення з матеріалами справи, зали судових засідань тощо.

В умовах недофінансованості розроблення та впровадження ЄСІТС, здійснюються заяви про створення «суду у смартфоні». Не заперечуючи необхідність та важливість діджиталізації ключових процесів доступу до правосуддя, наголошуємо, що такі заяви не повинні мати популярського характеру.

У таких умовах для бізнесу та населення як споживачів послуг правосуддя не буде принципового значення, як називається суд «Окружний суд» чи «Районний суд», оскільки вони як в першому, і в другому випадку не отримують своєчасну, зручну та ефективну послугу правосуддя.

Консультативна рада європейських суддів у Висновку № 2 (2001) звертає увагу, що «незважаючи на те, що фінансування судів є частиною державного бюджету, який подається у Парламент Міністерством фінансів, таке фінансування не повинно залежати від політичної нестабільності. Хоча рівень фінансування судів, який може собі дозволити держава, залежить від політичного рішення, необхідно також подбати про те, щоб у системі, яка ґрунтується на розподілі влади, ані органи виконавчої, ані органи законодавчої влади не могли чинити тиск на судову владу під час визначення бюджету. Рішення про виділення коштів для роботи судів повинні прийматися із суворим додержанням судової незалежності».

Переконані, що внесенню будь-яких пропозицій щодо структурних змін у системі правосуддя має передувати повноцінне експертне (наукове та практичне) обговорення, прогнозування наслідків пропонованих змін.

Асоціація правників України вкотре наголошує, що готова стати майданчиком для обговорень судової реформи, а також сприяти долученню до них широкого кола правників з усіх регіонів країни.

Голова Комітету АПУ з процесуального права – Анна Огречук, ЮГ LCF.

Члени Ради Комітету АПУ з процесуального права: Андрій Савчук, ЮК Moris Group; Роман Герасименко, ЮФ Asters; Олексій Колток, Sayenko Kharenko; Сергій Гришко, ЮФ Redcliffe Partners; Ксенія Погружальська, Baker McKenzie.